

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA TEXTILNÍ

ŠPERK, KTERÝ NEJEN ZDOBÍ
JEWEL, NOT ONLY FOR DECORATION

LIBEREC 2006

MICHAL FLEISCHMANN

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená *diplomová (bakalářská)* práce je původní a zpracoval/a jsem ji samostatně. Prohlašuji, že citace použitých pramenů je úplná, že jsem v práci neporušil/a autorská práva (ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb. O právu autorském a o právech souvisejících s právem autorským).

Souhlasím s umístěním *diplomové (bakalářské)* práce v Univerzitní knihovně TUL.

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou diplomovou (*bakalářskou*) práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 (školní dílo).

Beru na vědomí, že TUL má právo na uzavření licenční smlouvy o užití mé diplomové (*bakalářské*) práce a prohlašuji, že **s o u h l a s í m** s případným užitím mé diplomové (*bakalářské*) práce (prodej, zapůjčení apod.).

Jsem si vědom toho, že užít své diplomové (*bakalářské*) práce či poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem TUL, která má právo ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, vynaložených univerzitou na vytvoření díla (až do jejich skutečné výše).

Beru na vědomí, že si svou diplomovou práci mohu vyzvednout v Univerzitní knihovně TUL po uplynutí pěti let po obhajobě.

V Liberci, dne

.....

Podpis

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval paní M.A. Ludmile Šíkolové za inspirativní, povzbudivé a velmi přínosné vedení mé bakalářské práce, panu Doc. PhDr. Bohumilu Nuskovi, CSc. za poskytnuté informace a pomoc s rozvinutím teoretické roviny problému a panu Jiřímu Stejskalovi za konzultace a pomoc v rovině praktické.

ANOTACE

V rámci své bakalářské práce, nazvané „Šperk který nejen zdobí“ jsem vytvořil soubor šperků a oděvních doplňků, které nejen zdobí, ale plní i rozmanité praktické funkce.

V první části, nazvané „Hygienický šperk“, jsem vytvořil kolekci šperků ve tvaru ryby, jimiž je možno se omýt, otřít či osušit. Vzhledem k použitým materiálům se samotné šperky tímto používáním neustále přetvářejí a vyvíjejí.

Druhá část, pojmenovaná „Šperk pro křesťany na cestách“, je souborem šperků a doplňků ve tvaru kříže, které v sobě skrývají různé praktické funkce..

Společným rysem obou rovin mé práce jsou malé rozměry a hmotnost, skloubení funkce estetické, praktické, religiózní a poetické až hravé.

ANNOTATION

Within the frame of my bachelor work, called „Jewel, not only for decoration“, I have created a collection of jewellery and clothing accesories, which are not only for decoration, but perform various functions as well.

In the first part, called „Hygienic jewel“ I have created a collection of jewellery in the shape of fish, which you can wash, wipe or dry yourself with. Considering the used materials, the jewellery transform and shape up by using them.

Second part, called „Jewel for Christian travellers“, is a cruciform collection of jewellery and accesories, which hide different practical functions.

The common feature of both parts of my work are small sizes and weight as well as combining esthetic, practical, religious and almost playful function.

Klíčová slova:

Hygienický šperk

Šperk pro křesťany na cestách

OBSAH

ÚVOD.....	str. 8
1. „HYGIENICKÝ ŠPERK“.....	str. 9
1.1 Vysvětlení první roviny mé práce.....	str. 9
1.1.1 Literární průzkum.....	str. 9
1.1.2 Symbolika ryby.....	str. 10
1.1.3 Průzkum tématu.....	str. 10
1.2 Popis jednotlivých artefaktů, pracovní postup, fotografie.....	str. 12
1.2.1 Mýdloryba“.....	str. 12
1.2.2 Gumoryba“.....	str. 13
1.2.3 „Magnetoryba“.....	str. 14
1.2.4 „Geloryby“.....	str. 15
1.2.5 Kravatoryba“.....	str. 16
1.2.6 Pouzdroryba“.....	str. 17
2. „ŠPERK PRO KŘEŠŤANY NA CESTÁCH“.....	str. 18
2.1 Vysvětlení druhé roviny mé práce.....	str. 18
2.1.1 Symbolika kříže.....	str. 18
2.1.2 Průzkum tématu.....	str. 20
2.2 Popis jednotlivých artefaktů, pracovní postup, fotografie.....	str. 21
2.2.1 „Křížopříbor“.....	str. 21
2.2.2 „Křížonůž“.....	str. 22
2.2.3 „Křížosirky“.....	str. 23
2.2.4 „Křížomýdlo“.....	str. 24
2.2.5 „Křížodržitko“.....	str. 25
3. ZÁVĚR, HODNOCENÍ.....	str. 26
4. Bibliografická citace, seznam použité literatury.....	str. 27
4.1 Citace – ryba a kříž jako atributy svatých.....	str. 27
4.2 Použitá literatura.....	str. 28

ÚVOD

Má bakalářská práce na téma „Šperk, který nejen zdobí“ je rozdělena do dvou hlavních rovin, které jsou do jisté míry spojené. První z nich jsem nazval „Hygienický šperk“ a druhou „Šperk pro křesťany na cestách“. Jedná se o kolekci šperků a doplňků, které nejen zdobí, ale splňují i nějakou další konkrétní funkci.

Pomocí mých hygienických šperků, provázaných symbolem ryby, se lze omýt, otřít, osušit a podobně, čímž se šperky samotné nejrůznějším způsobem mění, přetvářejí a vyvíjejí.

Naproti tomu je můj soubor „šperků pro křesťany na cestách“ tvořen z materiálů trvalejšího charakteru. Jde o kolekci doplňků, svázaných symbolikou latinského kříže, které v sobě ukrývají vždy něco praktického – například nůž, pilku, příbor, zápalky či popruh, kterým se lze připoutat (nejen) v dopravním prostředku, to vše při zachování minimálních rozměrů a hmotnosti.

Společným jmenovatelem obou rovin mé práce je fakt, že se jedná o artefakty, které jsou portativní, spojené jednotným designem a představují skloubení funkce estetické a praktické. Zaměříme-li se detailněji na jednotlivé předměty, objevíme zde i mnoho dalších prvků – prvky religiózní, rituální a poetické až ludické.

Dalším nezanedbatelným hlediskem je i to, že se používáním těchto šperků a doplňků jejich nositel stává zdrojem mnohých překvapení pro své okolí (vzhledem k jejich polyfunkčnosti a vývoji v průběhu používání),

Svému nositeli však přinášejí především užitek.

1. HYGIENICKÝ ŠPERK

1.1 Vysvětlení první roviny mé práce

Jak je psáno již v úvodu mé práce, jedná se o kolekci šperků, které umožňují svému nositeli vykonávat základní hygienické úkony prakticky kdekoliv. Zároveň se tyto šperky používáním neustále přetvářejí a vyvíjejí, jelikož je jejich stěžejní částí mýdlo, papírový ručník apod.

Jako ujednocující symbol pro tuto část bakalářské práce jsem si zvolil rybu. Jednak proto, že ryba funguje jako symbol vodního živlu, zdraví a čistoty obecně, ale také proto, že v našem kulturním okruhu je vnímána coby jeden ze symbolů Ježíše Krista, čímž se částečně provazuje „Hygienický šperk“ se „šperkem pro křesťany na cestách“. V neposlední řadě jsem si ji vybral i proto, že se jedná o krásný tvar.

1.1.1 Literární průzkum

Nakolik se mi podařilo zjistit, doposud se mnou řešenými možnostmi funkčního šperku nikdo nezabýval. To platí především o „hygienickém šperku“ (ale do jisté míry i o „šperku pro křesťany na cestách“).

Pokud je mi známo, myšlenkou „hygienického šperku“ se doposud nezabýval vůbec nikdo, ačkoliv mýdlo jako materiál se v současné šperkařské tvorbě občas objevuje.

Literární průzkum samotný jsem zaměřil především na symboliku ryb a kříže, které dominují oběma rovinám mé práce.

Zjistil jsem, že zdrojů, které by poskytovaly potřebné informace, je k dispozici omezené množství a údaje v nich obsažené jsou často pouze obecné nebo se opakují.

Nakonec jsem jako použitelné zdroje pro svou práci vyhodnotil tři literární prameny[1,2,3,].

Poznatky získané z těchto publikací mi společně s množstvím nejrozumnějších zajímavých informací, poskytnutých panem docentem PhDr. B. Nuskou, a znalostmi nabytými prostřednictvím internetu [4] pomohly do zkoumané problematiky dostatečně proniknout. Souhrn všech těchto získaných informací uvádím průběžně v textu(str.10,18).

1.1.2 Symbolika ryby

Ryba je symbolicky spřízněná s vodním živlem.

Mnoho národů ji vnímá jako symbol zdraví, plodnosti, bdělosti a soustředěnosti, ale paradoxně i smrti.

V Egyptě považovali v určitých dobách jisté druhy ryb za svaté, často však i nebezpečné. Dvě zlaté rybky *sergi ňa* jsou symbolem volnosti a duchovního vysvobození, jedním z osmi lamaistických symbolů štěstí. Ryby (*pisces*) jsou posledním znamením zvěrokruhu.. Ryby jsou znamením vodním ženským, pasivním a pohyblivým.

Jedná se o nejstarší tajný symbol Krista, v souvislosti s počátkem věku ryb, kdy došlo k prvnímu Kristovu veřejnému vystoupení. Dále také v souvislosti s řeckým výrazem pro rybu – *ichthys* – jako zkratkou slov *Jesous Christos Theou Hyios Soter* (Ježíš, Kristus, Boží Syn, Spasitel). Pokřtění křesťané se chápali jako ryby, které se znovu narodily ve vodě křtu. Kristus je pro ně obsahem ve vodě nevědomí, který přináší spásu, obrazem duchovní potravy a na vyobrazeních společně s chlebem i symbolem eucharistie. [1,2].

1.1.3 Průzkum tématu

Při přemítání nad vlastnostmi a možnostmi šperku, který by svému majiteli poskytoval základní hygienický komfort i v provizorních podmínkách, jsem si položil otázku: „Co je pro dnešního člověka z hygienického hlediska vlastně důležité?“

Rozhodl jsem se realizovat písemný dotazník ve svém okolí. V něm jsem respondentům položil několik otázek, zaměřených na běžné hygienické fungování ve městě, ponechal jim dostatečný prostor pro vlastní vyjádření a ujistil jsem je, že mohou odpovídat zcela otevřeně, neboť se jedná o dotazník anonymní. Otázky, které by směřovaly na hygienu domácí, jsem do svého dotazníku nezařadil, jelikož máme všichni ve svých domovech dostatečnou zásobu zcela praktických hygienických prostředků. Používání hygienického šperku i v domácích podmínkách by tudíž bylo jaksi zbytečné.

Vrátilo se mi velké množství pozitivních ohlasů a odpovědí. Mnohdy se jednalo o odpovědi značně komické, ale všechny mne utvrdily v tom, že hygienický šperk je věc potřebná, kterou množství lidí rádo využije. Bohužel se o tyto odpovědi nemohu podělit, jelikož jsem se zavázal, že je nebudu zveřejňovat a užiji jich pouze k vytvoření podnětů pro svou práci.

Když jsem přijaté odpovědi shrnul a procentuálně vyjádřil, vyšly jako nejzávažnější vnímané problémy tyto:

- absence mýdla na WC
- absence papírových ručníků na WC
- kontakt s tyčemi v dopravních prostředcích
- přístroje ve stravovacích zařízeních

Zbytek odpovědí byl velmi rozmanitý, ale jednalo se vesměs o jednotlivosti a proto jsem se jimi dále nezabýval.

Zaměřil jsem se na dva nejzávažnější vnímané problémy – absenci mýdla a papírových ručníků. Zbývající dva problémy – kontakt s tyčemi v dopravních prostředcích a přístroje ve stravovacích zařízeních – jsem řešil v rámci „šperku pro křesťany na cestách“.

Rozhodl jsem se vytvořit kolekci šperků a doplňků, které buďto obsahují nebo jsou přímo tvořeny z mýdla a papírových ručníků, ke kterým umožňují rychlý a snadný přístup.

Mýdlo mne velmi zaujalo jako takové, jako materiál, jehož estetické a zpracovatelské možnosti jsou zatím poměrně neprozkoumané. Materiál, který se mydlením neustále vyvíjí a je-li součástí šperku, funguje coby estetický prvek, který s postupem času ovlivňuje tvarosloví celého šperku

1.2 Popis jednotlivých artefaktů, pracovní postup, fotografie

1.2.1 „Mýdloryba“

Jedná se o průhledný mýdlový přívěsek ve tvaru ryby. Je pomocí linií zlomu rozdělený na osm částí, které jsou určeny k odlomení a vymydlení. K vývoji tvaru zde tudíž dochází při ulamování jednotlivých segmentů.

Tyto přívěsky jsou odlity ze speciální glycerinové transparentní hmoty. Tu jsem rozeřál ve vodní lázni a nalil do lukoprenové formy. Po vychladnutí tvaru (cca po dvou hodinách) jsem je jednoduše vyklopil ven. Přívěsky jsem adjustoval na prostý tenký proužek z barevné kůže. I když existují speciální pigmenty pro barvení této hmoty, rozhodl jsem se ponechat ji čistou, neboť průhledné mýdlo je poměrně netradiční a dává vyniknout celému tvaru. Zároveň zde při prostupu světla dochází k příjemným optickým efektům.

Obr.1 – „Mýdloryba“

1.2.2 „Gumoryba“

Takto jsem nazval bílou pryžovou kapsu na mýdlo. Mýdlo v tomto případě tvoří hlavu ryby a v místě rybího oka je do mýdla zapuštěn gumový čep. Ten umožňuje mýdlo snadno vysunout ven (například palcem) a stejně tak snadno ho po namydlení zasunout zpět.

Tato kapsa vznikla nalitím směsi lukoprenu a katalyzátoru do dvoudílné sádrové formy a její vulkanizací. Po vyjmutí z formy jsem kapsu jemně zbrousil, čímž vznikl příjemný haptický vjem a odstranily se nedokonalosti povrchu, vzniklé litím do formy.

Dalším úkolem bylo vytvarovat samotné mýdlo, tvořící jádro této kapsy a zapuštění gumového čepu do mýdla. Závěrečnou operací bylo příčné provrtání gumové kapsy a provlečení kuličkového řetízku vzniklým otvorem. Tento typ řetízku jsem zvolil záměrně proto, že je podvědomě vnímán jakou součást vybavení koupelny a dává tak celé věci pointu. Jeho zapínání okolo krku jsem vyřešil pomocí malé karabinky a jednoduchého kroužku.

Obr.2 – „Gumoryba“

1.2.3 „Magnetoryba“

Jde o prostý rybí tvar z nerezové oceli. Na něm je pomocí dvou magnetů přichycené mýdlo. To lze velmi snadno sundat a po použití opět připevnit zpátky.

Tento rybí obrys jsem vyřezal lupenkovou pilkou z nerezové oceli a jemné zbrousil po celém povrchu a po stranách. Dále jsem vyřezal a vybrousil potřebný tvar z mýdla a zapustil do něho dva magnety. Potom však nastal problém. Magnety sice držely mýdlo na kovovém podkladu poměrně pevně, ale při nošení mělo mýdlo tendenci se protáčet. To jsem vyřešil přilepením malého pryžového kousku na nerezovou část. Nyní se mýdlo nasazuje otvorem provrtaným v místě oka na tuto pryžovou polokouli a drží již na svém místě zcela nehybně. Tento drobný kousek pryže navíc dodává celé věci příjemný detail. Na závěr jsem nerezový tvar provrtal těsně pod špičkou a do vzniklého otvoru jsem umístil kovový kroužek. Tím jsem opět provlékl kuličkový řetěz s karabinkou a očkem.

Obr.3 – „Magnetoryba“

1.2.4 „Geloryby“

Tímto způsobem jsem pojmenoval náušnice tvořené ze stříbrného kruhu, háčku do ucha a pěti rybek z tenké vrstvy dehydratovaného hygienického gelu. Ten se při styku s vodou změní v mydlíci emulzi. Rybky lze z kruhu snadno odtrhnout a namočení jediné z nich vytvoří dostatečné množství mydlíci hmoty k omytí rukou.

Rybky samotné jsem vystříhal ze sušené gelové hmoty, děrovačkou vytvořil otvory v místě jejich očí a navlékl je na stříbrný kruh. Ten je uzavřen takovým způsobem, aby jej bylo možno snadno otevřít a doplnit na něj nové rybky.

Obr.4 – „Geloryby“

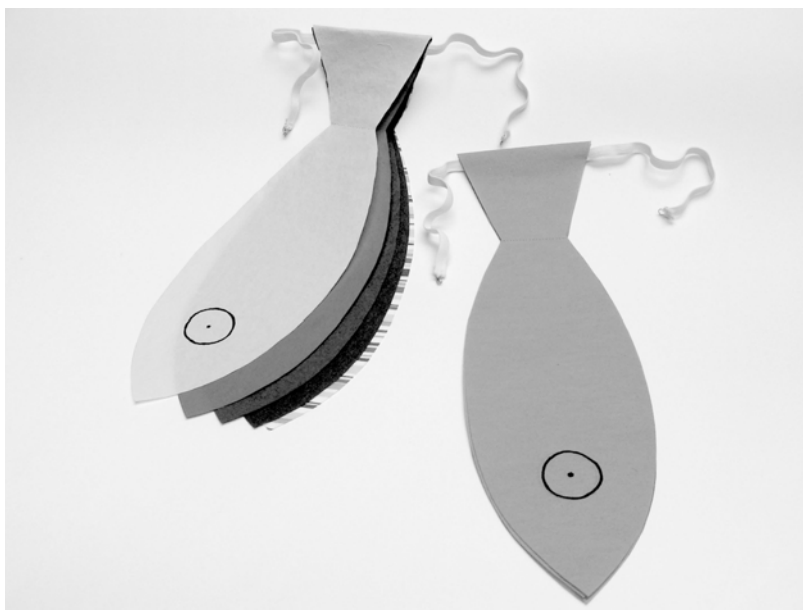
1.2.5 „Kravatoryba“

Jedná se o jakousi vrstvenou kravatu se zapínáním na gumičku a prádlové háčky. V místě pod „uzlem“ je perforována. Díky tomu lze jednotlivé vrstvy kravaty odtrhnout a použít k otření rukou a podobně. Tím zároveň dochází ke změně barvy kravaty, jelikož jsou její jednotlivé vrstvy různě barevné. Vznikla však i jednobarevná varianta.

Použil jsem dva druhy materiálů – papírové ubrousky a netkanou textilii. Papírové ubrousky jsem si zvolil pro jejich savé schopnosti a také proto, že je v dnešní době k dispozici velká škála jejich barev.

U varianty z ubrousků jsem však musel vyřešit jeden problém – vzhledem k tomu, že jsou ubrousky dodávány složené na čtvrtinu svých rozměrů, jsou na nich jasně patrné sklady. Protože je moje kravata poměrně dlouhá, nepůsobilo by příliš dobrým dojmem, kdyby byl v jejím středu takovýto sklad. Pokoušel jsem se tyto sklady rozžehlit, ale tento postup nepřinášel příliš dobré výsledky. Proto jsem přistoupil k jiné variantě řešení. Ubrousky jsem namočil a za vlhka vyrovnal na hladké rovné ploše. Po uschnutí ubrousků již nebyly žádné sklady patrné.

Z těchto základních polotovarů jsem podle jednotné šablony vystříhal samotný tvar kravaty, ne který jsem nakreslil rybí oko. Posléze jsem jednotlivé vrstvy slepil a v horní části zahnul dozadu, čímž vznikl tunýlek, kterým jsem provlékl gumičku. Na jeden její konec jsem přišil prádlový háček a na druhý očko, čímž vzniklo zapínání okolo krku. Na závěr jsem kravatu v místě pod „uzlem“ perforoval.

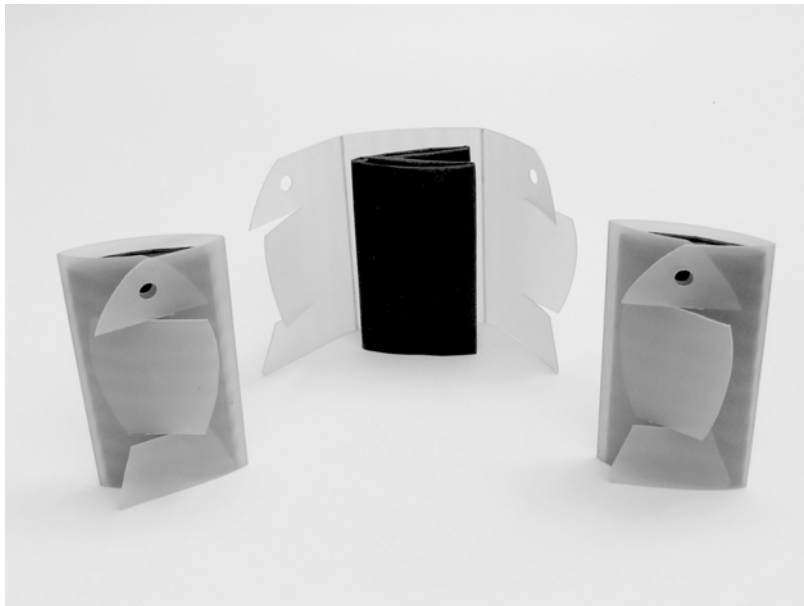

Obr. 5 – „Kravatoryba“

1.2.6 „Pouzdroryba“

Takto je nazváno ploché obdélníkové pouzdro na složený papírový ručník. Je vyrobeno z průsvitného protiskluzového plastu a je uzavřeno na principu dvou prostřižených zámků.. Každá ze dvou zavíracích chlopní je ve tvaru poloviny ryby, čímž při uzavření pouzdra vzniká díky průsvitnosti tohoto plastu vjem ryby celé. Navíc zde dochází i k zajímavému optickému klamu – protiskluzové vroubkování na povrchu tvoří dojem jakéhosi horizontálního vlnění.

Tato pouzdra jsem vystříhnul z plastu, který jsem si zvolil kvůli jeho odolnosti vůči vícenásobnému ohybu. Obě chlopně jsem perforoval v místě rybího oka a vyříznul do nich zámký. Narýhoval jsem je a naohýbal do požadovaného tvaru. Potom již zbývalo pouze naskládat papírové ručníky a uložit je do jednotlivých pouzder. Jelikož byl materiál pro výrobu pouzder k dispozici pouze v omezené škále barev, zvolil jsem si žlutou barvu, která v kombinaci s modrým papírovým ručníkem, uloženým uvnitř, dává nejlépe vyniknout motivu ryby.

Obr.6 – „Pouzdroryba“

2. „ŠPERK PRO KŘEŠŤANY NA CESTÁCH“

2.1 Vysvětlení druhé roviny mé práce

Druhá polovina mé bakalářské práce představuje skloubení funkce religiózní, estetické a praktické.

Šperky a doplňky, vzniklé v rámci „Šperku pro křesťany na cestách“, jsou provázány jednotným symbolem latinského kříže a skrývají v sobě nejrůznější praktické funkce. Pro svého majitele představují kombinaci jakýchsi talismanů a předmětů užitkové hodnoty. Jsou určeny k nošení v kapse, čemuž jsou uzpůsobeny jejich rozměry i hmotnost.

Víra je věcí velmi niternou a proto jsem se chtěl vyhnout jakékoliv módní interpretaci a nevystavovat je nijak okázale navenek, neboť jednou z hlavních vlastností křesťana by měla být skromnost. Vymyslel jsem pro ně jednoduchý slogan:

„Můj kříž je určen pro ty, kteří ho nosí a ne pro ty, kteří se s ním honosí“

Jedná se tedy o předměty velmi osobní, o věci, které jsou nějakým způsobem krásné, fungují jako symbol určité víry a přesvědčení a přinášejí svému majiteli také užitek praktický. I v provizorních podmínkách je možno se s nimi najít, něco uříznout, otevřít konzervu, rozdělat oheň nebo se připoutat v dopravním prostředku.

Latinský kříž jsem si zvolil proto, že se jedná o jednoznačně nejuniverzálnější a nejsrozumitelnější symbol křesťanské víry, napříč euroamerickým kulturním okruhem.

2.1.1 Symbolika kříže

Kříž jako takový patří k nejstarším znamením na zemi.

Etymologický původ slova kříž: do slovanských jazyků předšel tento výraz (směrem přes východ) z italské vulgární latiny – pův. *cruce*, *crux*.

Hodnota kříže jako symbolu je konvenční a implicitní, to, jak ji vnímáme dnes v našem euroamerickém kulturním okruhu je omezeno dvěma tisíci let christianizace.

Protože na kříž lze pohlížet i jako na samostatný grafém, nesoucí člověka fascinující prvky symetrie, kontrastu, kladu a záporu, objevuje se ve výtvarné činnosti již odnepaměti.

V pravěkém umění jej nacházíme coby dekorativní, rytmizovaný prvek. Zhruba tisíc let před naším letopočtem se objevuje v egyptském výtvarném umění – smyčkový kříž – *anch* (antropomorfní – postava Boha). V oblasti Polynésie fungoval jako symbol vodního božstva. V Asii je vertikální osa kříže symbolem aktivních sil, přiřazených k nebi, horizontální osa odpovídá pasivní síle vody, ženskému principu. Obě osy symbolizují rovnodennost a slunovrat, pokud je kříž vepsán do kruhu, zdůrazňuje jejich propojení, spojení nebe a země, je symbolem středu, vyrovnaní aktivity a pasivity dokonalého člověka. Pokud je na ramena kříže vepsaného do kruhu pohlíženo jako na sluneční paprsky, jedná se o kruhový solární symbol asijských národů a germánů. Dalším hojně používaným slunečním a ohnivým symbolem pro ně byla svastika. Některé africké kmeny vnímaly kříž jako znamení rozcestí, místo, kde se kříží cesty živých a mrtvých. Kříž se podílí na symbolice čísla čtyři (například jako symbol čtyř světových stran). V Asii pak na symbolice čísel pět a deset (se započtením průsečíku ramen).

V křesťanském výtvarném umění byl zpočátku používán pouze zdráhavě, protože byl nástrojem Kristova umučení. Kromě toho byla smrt na kříži podle antických představ nesmírně potupná.

S příchodem křesťanství se stal kříž obecným znamením křesťanské víry a ctnosti, naděje, odvahy a Kristova triumfu, ale i symbolem zemřelých a hřbitovů. Dále je vnímán jako symbol zásluh a poct. Křížové uspořádání bývá časté v sakrální architektuře.

Jako svůj symbol jej využívá mnoho církevních a světských organizací (například mezinárodní Červený kříž). [1,2,4] Existuje několik set podob kříže, vzniklých odvozením ze základních tvarů. Některé zde uvádím:

- kříž řecký je rovnoramenný
- latinský kříž má horní tři ramena kratší než dolní
- antonínský kříž má tvar písmene „T“
- ondřejský kříž je ve tvaru rovnoramenného pravoúhlého písmene „X“
- vidlicový nebo též lotrovský kříž je tvarován jako písmeno „Y“
- svatopetrské kříž je latinský kříž, obrácený vzhůru nohama
- patriarchální kříž je tvořen ze svislého ramene a dvou příčných, z nichž to dolní je delší
- přidáním ještě jednoho příčného ramene vznikne trojramenný papežský kříž, užívaný hlavou katolické církve

- pravoslavný kříž má také tři příčná ramena, spodní je vychýleno do kosmé polohy [2]
Dá se říci, že většina zbývajících podob kříže je derivací z těchto několika základních typů, především pak kříže řeckého a latinského.

2.1.2 Průzkum tématu

Motiv kříže, který dominuje druhé rovině mé práce, podněcuje tvořivost výtvarníků odnepaměti. Proto by se zde, narozdíl od „hygienického šperku“, jisté styčné plochy mezi pracemi jiných výtvarníků a mojí prací daly najít, i když se ve svém „šperku pro křesťany na cestách“ vydávám jiným směrem.

Uvádím několik příkladů českých výtvarníků a designérů, kteří se křížem zabývali s designerského hlediska.

Maxim Velčovský na frankfurtském veletrhu Ambiente představil svůj „Home Cross“ – předmět do domácnosti v barvě, která se dá objednat podle vzorníku. Zabýval se s ním jako s předmětem, který je součástí mnoha domácností po celém světě, ale s designerského hlediska zůstával opomíjen. Dal mu ergonomický tvar, který podle něj více odpovídá nárokům dnešní doby. V roce 2002 vytvořil čtyřapůlmetrový laminátový kříž, (tvarově vycházející z jeho série „Home Cross“) s názvem „Design for Messiah“, který se objevil v Galerii VŠUP na výstavě s názvem „A sakra!“. Nyní visí ve Sboru kněze Ambrože, sakrálním komplexu od Josefa Gočára v Hradci Králové, vystaveném na konci 20. let pro Církev československou husitskou.

Dále bych rád zmínil vázu – sklenku „Glass Cross“ od Jakuba Berdycha (Velčovského kolegy ze studia Qubus), či světelné těleso vytvořené z laboratorního skla, s názvem „Cross Light“ ze studia Olgoj Chorchoj. Martin Procházka a Eva Senohrábková vytvořili subtilní stříbrný šperk ve tvaru kancelářské sponky s motivem kříže, nazvaný „Ripclip“.

Nejrůznějšími způsoby zpracování a použití kříže se zabývala celá řada autorů. Výše uvedené výtvarníky jsem vyjmenoval proto, že lze nalézt jisté paralely mezi jejich tvorbou a tím, jakým způsobem používám kříž ve své bakalářské práci, ačkoliv já do svých křížů vkládám především funkci.

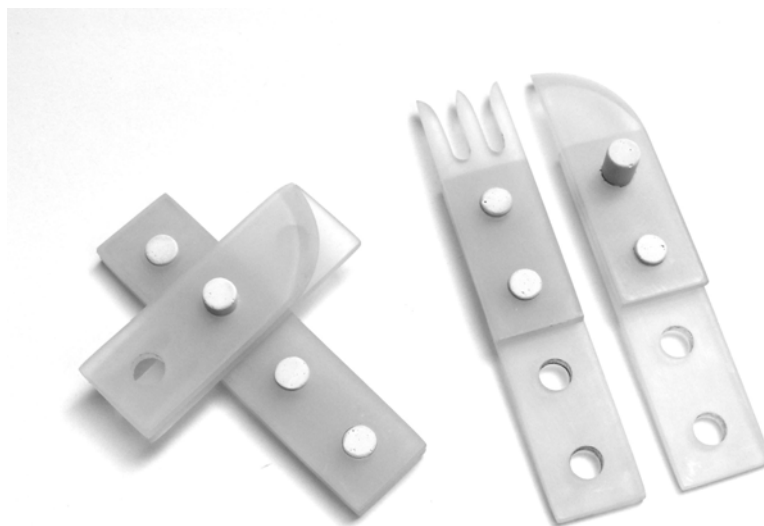
2.2 Popis jednotlivých artefaktů, pracovní postup, fotografie

2.2.1 „Křížopřítbor“

Kříž ze čtyř průsvitných plastových dílů, spojených čtyřmi gumovými čepý. V krátké době jej lze rozložit a poskládat z něj nůž a vidličku. Tímto úkolem jsem také částečně reagoval na výsledky anonymního hygienického dotazníku z první části mé bakalářské práce. Z nich vyplynulo, že množství lidí nerado používá přítbory ve stravovacích zařízeních.

Jednotlivé díly jsem vyřezal lupenkovou pilkou z plexiskla a vyvrtal do nich otvory stolní vrtačkou. Poté jsem pomocí smirkovačky a pilníků upravil hroty vidličky a ostří nože do požadovaného tvaru. Následně jsem celý povrch všech dílů přebrousil jemným smirkovým papírem. Tím jsem dosáhnul optimální úrovně průsvitnosti, kdy celá věc působí jako kříž, ale zároveň lehce odhaluje i to, že v sobě skrývá přítbor.

Jako materiál pro výrobu gumových čepů jsem si zvolil lukopren, kvůli vhodnému poměru mezi jeho pružností a pevností. Vyrobil jsem si formičku z plastické hmoty, do které jsem vлил směs lukoprenu a katalyzátoru. Po vytvrzení jsem lukoprenové čepý pouze lehce přebrousil smirkovým papírem, aby dodávaly celé věci jemný detail. Průměr těchto pryžových čepů je cca o 0,5 mm větší než průměr otvorů v plexiskle, takže udržují celý artefakt dostatečně pevně pohromadě a zároveň je lze snadno vysunout z otvorů ven a přeskládat celou věc do druhé polohy.

Obr. 7 – „Křížopřítbor“

2.2.2 „Křížonůž“

Křížonůž je kovový kříž s plastovým povrchem, který v sobě ukrývá nůž, pilku a otvírák na konzervy, na principu klasického kapesního nože.

Kovová vložka je vyrobena z nerezové oceli o dvou tloušťkách a plastový povrch je z červeného chrastenu, který je velmi odolný vůči pádu, nárazu a podobně.

Všechny vrstvy kovové vložky jsem vyřezal lupenkovou pilkou a zbrousil po stranách a na povrchu. Následně jsem do nich vyřezal lůžko pro čepele a upravil jsem tvar mezivrstev z tenčího plechu, které zabraňují tomu, aby se o sebe čepele odíraly. Poté jsem ubral množství přebytečného materiálu z horních třech ramen kovové vložky, čímž jsem dosáhnul odlehčení celého nože. Samotné čepele jsem vyřezal z nerezové oceli, vyvrtal jsem do nich otvory pro uchycení do kovové vložky a vypiloval otvory pro otevírání čepelí pomocí nehtu. Strojně jsem je vyleštil do vysokého lesku a nabrousil jsem jejich ostří.

Potom jsem vyvrtal otvory pro šrouby v rozích všech ramen kovové vložky a celý tvar jsem snýtoval dohromady. Pak jsem vyřezal chrastenové kříže, určené k přilepení na povrch. Jejich hrany jsem zakulatil a lehce jsem je přebrousil a přeleštil. Na závěr jsem tyto plastové díly slepil dohromady s kovovým jádrem. Následovalo už jenom lehké promazání otevírací mechaniky olejem.

Obr. 8 – „Křížonůž“

2.2.3 „Křížosirky“

Jedná se o papírový otevírací křížek, který obsahuje škrťátko a zápalky.

Narýsoval jsem si plošný stříh základního tvaru i vysouvacího korýtko, ve kterém jsou uloženy zápalky. S ohledem na to, že se jedná o papírovou věc, která je určena k nošení v kapse, jsem upravil proporce tak, aby tento křížek byl co nejodolnější vůči mechanické zátěži. Stříh jsem přenesl na bílou čtvrtku, vystříhnul, narýhoval a naohýbal. Na pravý dolní bok jsem přilepil škrťátko, které mu dodává zajímavý asymetrický detail. Potom už bylo potřeba pouze křížek i korýtko slepit a zasunout do sebe. Na závěr jsem do korýtko vložil zápalky.

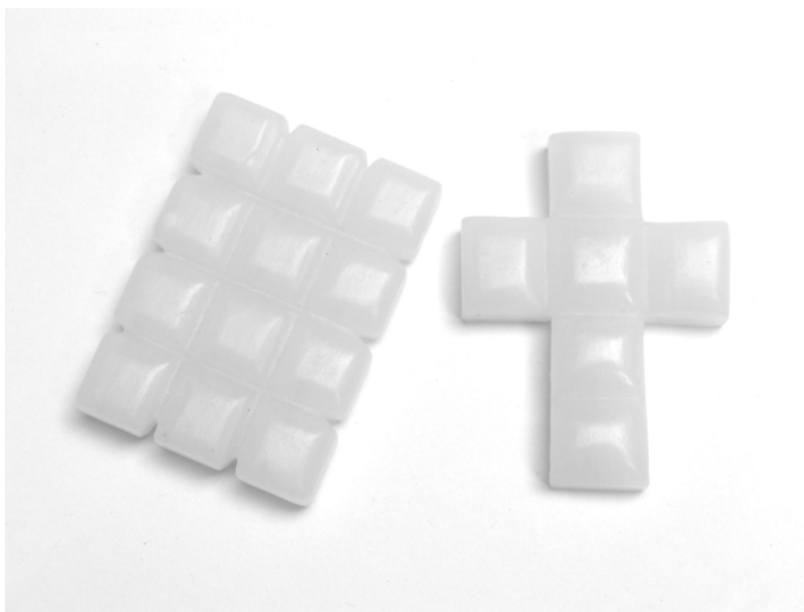
Obr.9 – „Křížosirky“

2.2.4 „Křížomýdlo“

Křížek, který je vytvářený z mýdla a rozdělený na jednotlivé segmenty, určené k odlomení a vymydlení.

I když se jedná o paralelu mezi očistou duchovní a fyzickou, byl jsem si vědom toho, že některým lidem by rozlamování kříže mohlo podvědomě vadit. Proto vznikla i druhá varianta, kde je kříž zakódován v souvislé obdélníkové tabulce, dělené na malé čtverečky. Nositel v tomto případě sám rozhoduje o tom, jakým způsobem a odkud začne tyto čtverečky odlamovat.

Samotný tvar jsem vyříznul a vybrousil z mýdla, které jsem na závěr za vlhka přeleštil. Tím vznikl zajímavý haptický vjem a navíc vynikla krása mýdla jako materiálu.

Obr.10 – Křížomýdlo“

2.2.5 „Křížodržítko“

Takto jsem nazval textilní kříž se dvěma velcro pásky. Z něj lze pomocí přeložení a slepení velcro pásků k sobě vytvořit systém dvou oček. Jedno z těchto oček je určeno k připevnění na opasek, případně poutko na kalhotách. Druhým z nich je možno se připoutat k madlu či tyči v dopravním prostředku. Odpadá zde tudíž nutnost se ze jízdy přidržovat rukama, čímž opět reaguji na výsledky již zmiňovaného hygienického dotazníku.

Celý kříž vzniknul sešitím dvou širokých pruhu černého tkalounu a přišitím velcro pásků stejné barvy.

Obr.11 – „Křížodržítko“

3. ZÁVĚR, HODNOCENÍ

Domnívám se, že se mi v rámci mé bakalářské práce podařilo dosáhnout cílů, které jsem si stanovil.

Množství konzultací, korektur, materiálových zkoušek a práce dalo vzniknout kolekci šperků a doplňků, které vyplňují nové, doposud neprozkoumané oblasti šperkařské tvorby. Nakolik se mi podařilo zjistit, doposud se těmito možnostmi funkčního šperku nikdo nezabýval.

Vytvořil jsem soubor artefaktů, které (ač mohou být vnímány i jednotlivě) mají společnou tvář. Část z nich díky použitým materiálům prochází v průběhu nošení jistým vývojem. Díky tomu by měly být zdrojem překvapení pro svého nositele i jeho okolí. Prvek tajemství, který v sobě ukrývají všechny mé výrobky, by měl způsobit, že jen tak nezevšední.

Práce samotná mě velmi obohatila. Jednak tím, že jsem v jejím průběhu získal množství zajímavých informací, ať už z historie, symboliky, religiózní oblasti, či ze svého okolí, ale také množstvím praktických zkušeností v práci s netradičními materiály.

I když cesta ke splnění mého záměru rozhodně nebyla přímočará a musel jsem se vypořádat s množstvím problémů, domnívám se, že svého cíle jsem dosáhl.

Stvořil jsem kolekci šperků a doplňků, které nejen zdobí, ale svému nositeli přinášejí především užitek.

4. Bibliografické citace, seznam použité literatury

4.1 Citace – ryba a kříž jako atributy svatých

,Kříž

- Alfons z Liguory (misijní)
- Angela Merici
- Bernard z Clairvaux
- Bonaventura (s listy nebo plody)
- Dismas
- Dominik
- apoštol Filip (s dvojitým příčným břevnem nebo ve tvaru T)
- František z Assisi
- Helena (Kristův kříž)
- Ignác z Loyoly
- Jan z Kříže
- Klára
- Ludvík Svatý (na rukávě)
- Markéta antiochijská
- Matěj
- Ondřej (v podobě X)
- Prokop
- Řehoř Veliký (papežský o třech příčných břevnech)
- Štěpán Uherský (dvojitý)

Ryba

- Antonín Paduánský
- Benno (ryba nese v tlamě klíč)
- Petr
- archanděl Rafael^{*}

^{*} Věra Remešová – Ikonografie a atributy svatých , viz použítá literatura, str. 28

4.2 Použitá literatura

1. Udo Becker: Slovník symbolů (Portál, Praha 2002)
2. Milan Mysliveček: Panoptikum symbolů, značek a znamení (Chvojtkovo nakladatelství, Praha 2001)
3. Věra Remešová: Ikonografie a atributy svatých (Zvon, Praha 1991)
4. <http://smichov.evangnet.cz>
5. Alena Křížová: Proměny českého šperku na konci 20 století (Academia, Praha 2002)

